

MUSIC FINLANDIN ASiantuntijalausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle
vuoden 2021 toiseksi lisätalousarvioksi (HE 68/2021 VP)

Kiitämme mahdollisuudesta lausua otsikkoasiassa ja toteamme lausuntonamme seuraavan:

1. LAUSUNNON TAVOITE

Sivistysvaliokunnalta tulleen kutsun otsikon mukaisesti tässä lausunnossa keskitytään esityksen kohtaan *covid -19-epidemian vaikutusten vähentäminen kulttuurin ja taiteen alan henkilöille, toiminimille ja yksinyrittäjille*.

Music Finland on lausunut talousvaliokunnalle sekä sivistysvaliokunnalle pyydetysti koskien lakia yritysten määräaikaisesta kustannustuesta (tapahtumien takuutuki) annetun lain muuttamisesta he 79/2021 vp. Samassa yhteydessä on sivuttu edellä mainitun esityksen kohtaa 1.2. hallituksen exit-suunnitelma.

2. EHDOTUS KONKREETTISESTA ETENEMISESTÄ

Pyydämme kiinnittämään erityistä huomiota siihen, että **kulttuurialan itsensä työllistäjille myönnetty 64,8 miljoonan Euron tuki saadaan perille tehokkaasti, nopeasti ja oikein kohdentuen.**

Ehdotamme seuraavaa:

1. Vahvistetaan valtioneuvoston [tiedotteen](#) 21.4.2021 mukaisesti seuraavaa hallituksen linjausta:

Lisämäärärahalla tuetaan alojen toimijoita sekä turvataan toiminnan jatkuvuutta. Tukipaketissa huomioidaan erityisesti alan moninaisuus ja työnteon erilaiset muodot, kuten keikkatyöläiset, itsensä työllistäjät, yksinyrittäjät, freelancerit ja toiminimellä toimivat.

Ehdotus: Tehdään tietoinen linjaus siitä, että tukea myönnettäessä ei tehdä kulttuuripoliittisia strategisia valintoja vaan käsitellään tukea puhtaasti kulttuurialan moninaisuuden jatkuvuutta varmistavana **kriisiapuna**, jonka pääasiallinen tarkoitus on antaa taidetta ja kulttuuria pääelikeinonaan tekeville ammattilaisille mahdollisuus turvata toimintaedellytyksensä. Tämä vaatii näkemyksemme mukaan erityisesti alan väliinpuotoajien tunnistamista sekä linjauksen mukaisesti taide- ja kulttuurikentän monipuolisuuden vaalimista. Musiikkialan hakijoiden joukossa on lukuisia sellaisia toimijoita, jotka eivät kuulu perinteisesti Taiken tukien hakijoiden piiriin, heidän kohtelunsa yhdenvertaisuus on varmistettava.

2. Vahvistetaan otsikkoasian esityksen mukaista linjausta ”Covid-19-epidemian vaikutusten vähentäminen kulttuurin ja taiteen alan henkilöille, toiminimille ja yksinyrittäjille”

Pandemian yleiset kulttuurialalle kohdistuneet vaikutukset sisältävät merkittävää vaihtelua eri kulttuuri- ja taidesektoreiden välillä. Pääasialliset vaikutuskanavat eivät ole olleet samoja kaikille kulttuurin ja taiteen aloille. Näiden vaikutuskanavien analyttinen erittely ja huomioon ottaminen on olennaista tukitoimien suunnittelun kannalta.

Ehdotus: Tehdään tietoinen päätös siitä, että kriisiapu suunnataan niille taiteen ja kulttuurin sektoreille, jotka ovat eniten kärsineet covid-19-epidemian johdosta viranomaispäätöksin tehdyistä

rajoitustoimista ja kohdennetaan 64,8 miljoonaa euroa ensisijaisesti rajoituksista eniten kärsineille aloille ja tahoille menetysten perusteella. Näistä toimialoista on käytettävissä dataa esimerkiksi järjestöjen keräämien selvitysten tai OKM:n tutkimuksen perusteella.

3. Koska kyseessä on **kriisiavun kaltainen tuki**

- kevennetään hakuprosessia tavalla, jolla tuki saadaan maksatukseen mahdollisimman nopeasti. (Vertailukohtana; päätökset helmikuussa 2021 hyväksytyn lisätalousarvion 1/2021 itsensä työllistäjille suunnatusta tuesta tehdään touko-kesäkuussa, maksatuksen ollessa kesäkuussa. Musiikkialan yritysten määräaikaisen kustannustuen päätökset sekä mahdollinen maksatus ovat tulleen nopeimmillaan 10 päivässä.)
- Yhdenvertaisuuden varmistamiseksi luodaan numeeriseen dataan perustuva hakulomake, joka myös nopeuttaisi käsittelyprosessia.

Ehdotus: Numeeriseen tarveharkintaan pohjautuva hakumenettely voidaan rakentaa yhdenvertaisesti keräämällä hakijoilta selkeää numeraalista dataa ja tämän jälkeen pisteyttämällä vastaukset ja painottamalla niitä halutulla tavalla. Ratkaisu olisi silloin se, että tietty pistemäärä oikeuttaa tukeen. Jos tukisummia tullaan porrastamaan, eri suuruksilla tukisummilla on oma pisterajansa. Etukäteen on mahdollista asettaa reunaehdot esimerkiksi siitä, kuinka monen tai kuinka suuren osan hakijoista tulisi saada tukea.

4. Luodaan 17.5.2021 alkavalla viikolla ehdotuksemme pohjalta selkeä malli, jolla 64,8 miljoonan Euron tuki jaetaan. Suunnittelukokoukseen osallistuvat asiantuntijat Taikesta, OKM:sta ja mahdollisesti muista kulttuurialan tukipakettiin osallistuneista poliittisista toimijoista sekä kulttuuritoimialan edustajista.

3. YKSITYISKOHTAISIA HUOMIOITA TUEN JAKAMISEEN

Esityksemme on, että 64,8 miljoonan Euron tuki jaetaan seuraavasti:

- Esitämme, että tuki **kohdennetaan rajoituksista eniten kärsineille aloille ja tahoille menetysten perusteella**. Näistä toimialoista on käytettävissä dataa esimerkiksi järjestöjen keräämien selvitysten tai OKM:n tutkimuksen perusteella.

Taike suunnittelee edelleen jakavansa tukea suhteessa eri alojen hakupaineeseen. Periaate on myös Taikelle hallinnollisesti raskas, sillä se kannustaa mahdollisimman monia hakemaan – myös niitä, jotka eivät tukea tarvitse tai voi saada. Näkemyksemme mukaan hakupaine ei mittaa alalle koitunutta vahingon määrää, vaan aktiivisuutta hakemusten teossa.

Hakupaineeseen suhteutettava tuen jakaminen eri aloille vaatii myös paljon resursseja: edellisessä haussa Taike sai 9000 hakemusta. Tuen saajia voi olla 3500, jolloin hakemusten käsittely perinteisen apurahan kaltaisin perustein kestää useita kuukausia.

- **Tukikriteerit**

- Esitämme, että tuen hakemuslomakkeena käytetään musiikkialan järjestöjen OKM:lle ja Taikelle ehdottamaa monivalintamallista hakulomaketta, jonka avulla yhdenvertainen objektiivinen kriisiajan tukitarpeen arviointi on mahdollista
- Kriisiavun hakemuksiin soveltuvat kriteerit:
 1. Pandemiasta johtuvien rajoitusten aiheuttamat työn/tulojen menetykset

2. Muut saadut apurahat / avustukset tai korvaukset (väliinputojen tunnistamiseksi)

- **Esitämme, että tuen saajien maantieteellisen jakautumisen kriteeristä luovutaan.** Taiken koronatuissa on huomioitu myös niiden maantieteellinen jakautuminen. Myös tästä kriteeristä tulisi luopua: koska koronatilanne ei ole ollut yhtenäinen eri alueilla, ei myöskään tuissa tulisi olla alueellista kriteeriä.

- **Käsittely- ja jakomekanismien sujuvoittaminen ja nopeuttaminen**

- Koronatukien hakuprosessi on modernisoitava tälle vuosikymmenelle ja automatisoitava sekä tukihakemusten käsittely että tuen jakaminen.
- Muusikkojen liitto on toistavasti tarjonnut Taikelle käyttöön mobiiliapplikaatiotaan, jonka avulla organisaatio on jakanut omaa koronatuksiaan jo yli miljoona euroa.
- Jos tuki myönnettäisiin pääasiassa numeraalisen hakemustiedon perusteella kuten yritystukien puolella, käsittely voitaisiin automatisoida, se nopeutuisi merkittävästi, eikä prosessi aiheuttaisi huomattavia resurssivajeita tai henkilöstökulujen lisäyksiä.
- Meille esitetyn aikataulun mukaan lisätalousarviossa 2/2021 freelancereille myönnetty tuki avautuisi hakuun kesäkuussa ja päätökset tehtäisiin elokuussa tai syyskuussa. Maaliskuusta 2020 saakka lähes suljettuna olleelle toimialalla aikataulu on täysin kohtuuton.

4. LISÄHUOMIOITA

1. Vaihtoehtoisten tukikanavien selvittäminen ja tarvittavien muutosten toimeenpaneminen

Vastuuministeriöiden on yhdessä musiikkialan järjestöjen kanssa tutkittava ja mahdollistettava tulevaisuuden varalle Taikaa sopivimmat vaihtoehtoiset ja sopivimmat kanavat kulttuurialan itsensä työllistäjien kompensatiomallisen tuen jakamiselle

Musiikkialan järjestöt ovat ehdottaneet toukokuusta 2020 lähtien vaihtoehtoisia jakokanavia; muun muassa valtionkonttoria sekä musiikkialan omia säätiöitä, joilla on vakiintuneet ja ammattimaiset käytännöt tuen jakamiseksi.

Tuen jakaminen valtionkonttorin kautta vaatisi mahdollisesti lakimuutoksia tai rekisterin kokoamista kulttuurialan itsensä työllistäjistä. Musiikkialan järjestöt tarjoavat tähän asiantuntija-apuaan. Myös avustuksen jakaminen kulttuurialan omien säätiöiden kautta vaatisi lakimuutoksia. Työ on aloitettava välittömästi, sillä musiikkialan kriisi ei ole ohi kun muun yhteiskunnan kriisi on ohi ja alan elvytys tulee vaatimaan oikein kohdennettuja lisätoimenpiteitä.

Toimenpiteisiin em. vaihtoehtoisten jakokanavien mahdollistamiseksi ei ole ryhdytty tarpeeksi ajoissa. Nyt 64,8 miljoonan euron koronatuen jakamisella on kiire, eikä tarvittavia toimenpiteitä vaihtoehtoisten kanavien jakamiseksi todennäköisesti ehditä järjestää.

2. Tuen luonne: Toimialan ollessa elinkeinon harjoittamisen estämisestä johtuen ahdingossa tarvitaan kriisiavun omaista tukea elinkeinon estämisestä ei perinteistä taiteellista apurahaa.

- **Normaaliajan apurahamalli ei sovellu kriisiaikaan, kriisitilanteen hakemuskriteerien on oltava kriisitilanteen mukaiset**

Taiken apurahahakemusten edellyttämä työsuunnitelma ei erottele koronan johdosta isoja menetyksiä kohdanneita hakijoita muista hakijoista, eikä taiteellinen apuraha tällöin vastaa hallituksen linjaukseen.

Taiken kautta jaettava apurahamuotoinen tuki tulisi tässä tilanteessa kohdentaa nettomenetysten ja koronapandemiaa edeltäneen tulotason perusteella. Tällöin ei tulevaisuuteen suuntautuva taiteellisen työn suunnitelma ole oikea peruste, vaan alan työstä ennen koronapandemiaa saadut tulot, jotka osoittavat paitsi menetyksen suuruuden, myös toiminnan ammattimaisuuden.

- **Yhdenvertaisuus ja väliinputoajien identifioiminen**

OKM on toistuvasti torjunut musiikkialan ehdotukset hakemusprosessiin muokkaamisesta kriisitilanteeseen sopivaksi hakuprosessin yhdenvertaisuuteen vedoten. Esitämme yhdenvertaisuuden toteutumisen uudelleentarkastelua väliinputoajien identifioimiseksi.

Asioita, joita hakijat vapaamuotoisessa työsuunnitelmassa esittävät, on mahdotonta yhteismitallistaa tai kontrolloida, mikä tekee hakemusten arvioinnista ja vertailusta altista käsittelijöiden subjektiivisille käsityksille ja eroille tiedon tasossa ja muissa yhdenvertaisuutta haastavissa seikoissa.

Jos hakijat esittäisivät hakemuksessa vain numeraalisia tietoja koskien mm. tulotasoa ennen pandemiaa ja nettomenetyksiä pandemian johdosta tai monivalintoja, tiedot olisivat vertailukelpoisia, ja väärin tietojen esittäminen saattaisi täyttää petoksen tunnusmerkistön. Käsittelyn neutraalisuus, tasapuolisuus ja kontrolloitavuus olisivat aivan eri tasolla kuin nykyisessä Taiken apurahamallissa.

Pandemian aikaiset työttömyysviranomaisen yllättävät ja tavanomaisesta poikkeavat päätökset ovat myös osoittaneet väliinputoajien joukon. Näitä päätöksiä on ollut vaikea alan toimijoiden ymmärtää ja päätöksistä on lukuisia muutoksenhakumenettelyitä vireillä, joista ratkaisuja on odotettavissa vasta noin vuoden kuluttua. Työttömyysturva ei ole pystynyt vastaamaan ansionmenetykseen monen sellaisen osalta, joka on luottanut palkansaajana kuuluvansa työttömyysturvan (joko ansiosidonnaisen tai peruspäivärahan) piiriin. Numeerinen menettely tarveharkintaisena vastaisi myös tähän epäkohtaan.

Käsittely tapahtuisi automatisoidusti, eikä sen kesto riippuisi hakemuskäärästä

- **Musiikkialan moninaisuus ja musiikkialan järjestöjen ratkaisumallien kuunteleminen ja ottaminen osaksi toimenpiteitä**

On huomattavaa, että myös musiikki- ja tapahtuma-alalla on hyvin erilaisissa asemassa olevia toimijoita, eikä tulonmenetyksiin perustuva tukien arviointi sovellu kaikille. Tämä väliinputoaminen tulee OKM:n ja Taiken identifioida yhdessä musiikkialan järjestöjen kanssa.

Dataan perustuen, yhteistyössä alan järjestöjen kanssa, on mahdollista muodostaa käytännöllinen ehdotus kompensaation jakamisen periaatteista. Mallissa nojaututtaisiin Taiken olemassaolevaan genrejaotteluun.

On kuitenkin huomioitavaa, että kriisiavun ei tulisi perustua taidepoliittisiin linjauksiin tai subjektiiviseen arviointiin taiteellisen toiminnan laadusta eli se tulisi erottaa Taiken normaalioloissa kulttuurin ja taiteen alalle sopivista taiteellisista apurahoista.

3. Huoli covid-19-epidemian herättämästä kulttuuripoliittisesta keskustelusta sekä vastakkainasettelusta

Tuntuu niin nöyryyttävältä, että joko tapahtuu niin, että meidän ammattilaisten pitää ikään kuin sanallisesti kilpailla siitä kenellä on kurjinta. Tyrmistyttää niin kovasti tämä arvottomuus ja tarpeettomuus, joiden värittämää viittaa tässä tällä hetkellä kannan”

(Freelance-oopperalaulaja 12.5.2021)

Taiteen ja kulttuurin alan ahdinko on johtanut lähes hallitsemattomaan ahdistukseen ja pettymykseen kulttuurin kentällä. Epävarmuus tulevasta, taloudellinen ahdinko, kasvava epäoikeudenmukaisuuden tunne ja kokemus arvostuksen puutteesta kirvoittavat vahvoja ulostuloja ja voimakasta kritiikkiä sekä alan edunvalvontaa että suomalaista kulttuuripolitiikkaa ja valtioneuvoston toimenpiteitä ja rajoituksia kohtaan.

Keskustelu kulttuurin ja taiteen toimijoiden kesken on tiivistynyt vastakkainasetteluksi siitä, mikä yhteiskunnassa koetaan ”tärkeänä” ja ”ei-tärkeänä”. Näin ollen koemme tässä tilanteessa ensiarvoisen tärkeänä, että korona-ajan tukiratkaisuilla ei polarisoida taiteen ja kulttuurin kenttää tavalla, jossa valtion toimenpitein arvioidaan sitä, mikä on arvostettavaa, hyvää tai oikeaa taidetta tai kulttuuria. **Niin tuki-instrumenttien kuin rajoitustenkin kohdalla kyse tulisi olla kulttuurin ja taiteen kohtelemisesta elinkeinona ja toimenpiteiden tulisi turvata paitsi suomalaisen kulttuuri- ja taidekentän moninaisuus, myös alalla toimivien yksilöiden ja yhteisöjen selviytyminen sekä toiminnan sisällöllinen ja tuotannollinen korkea taso myös jatkossa.**

Keskustelussa kulttuurin ja taiteen covid-19-politiikasta olisi tärkeää säilyttää erillään 1) korona-ajan tukiratkaisut ja niiden taustalla olevat linjaukset yhdenvertaisuudesta ja 2) pitkän tähtäimen suomalainen taide- ja kulttuuripolitiikka.

On selvää, ettei covid-19-epidemia ole ollut vain yksittäinen isku, joka on murtanut taiteen ja kulttuurin vakaat rakenteet vaan enemmänkin puuska, joka on nopealla aikataululla osoittanut sekä itsensä työllistäjien väliinputoamista edesauttavat rakenteet myös vallalla olleen suomalaisen kulttuuripolitiikan haurauden ja valuviat sekä vahvan institutionaalisuuden ja lainsäädännön luoman kankeuden. Tästä syystä kulttuuripoliittista keskustelua on jatkettava vakavasti erillään kriisitoimenpiteistä ja kytkettävä se sopivilta osin sosiaalipoliittisiin (mm. itsensä työllistäjien sosiaaliturva) ja elinkeinopoliittisiin (mm. jälleenrakennuksen kannustimet ja tuki-instrumentit) näkökulmiin.

Helsingissä 13.5.2021

Kaisa Rönkkö

Toiminnanjohtaja, Music Finland

kaisa.ronkko@musicfinland.fi, 0408674216

Keitä ovat musiikkialan ammattilaisfreelancerit

- Musiikkialan ammattilaisfreelancerit ovat alansa huippuosaajia, pääasiassa esiintyjiä, musiikin tekijöitä, säveltäjiä sekä erityisosaamista vaativan tapahtumatekniikan ammattilaisia. Freelancerit takaavat monipuolisen kulttuurielämän.
- Musiikkialan freelancer on esimerkeissä henkilö, joka työllistyy monissa erilaisissa sopimussuhteissa, esimerkiksi työ- ja toimeksiantosuhteissa. Kattokäsitteen alle kuuluvat sekä (työsuhteiset) palkansaaja- että yrittäjästatuksella toimivat itsensä työllistäjät.
- Freelancereiden ansiotulot hajautuvat tyypillisesti eri tahoille, pääasiassa esiintymisiin ja tapahtumiin, teostilauksiin tai molempiin.
- Esiintyjäsektorin keskimääräinen ansiotaso on 2500 €/kk, ja työllisyysaste on ollut korona- aikana noin 10–15 %.
- Toimeksiantajina toimivat eri yritykset ja yhteisöt tapahtuma- ja kulttuurialalla. Toimeksiannot ovat tyypillisesti lyhytkestoisia ja kertaluonteisia, eivätkä työnantajat takaa jatkuvuudesta syntyvää työntekijän suojaa.
- Koronavirustilanteesta johtuvat rajoitukset ovat romahduttaneet ammattilaisfreelancerien elinkeinon lähes täydellisesti. Pandemiatilanne paljastaa freelancerien toimeentulon sattumanvaraiset ja väliinputoamista edesauttavat rakenteet.
- Yhteisöille ja yrityksille suunnatut koronatuot eivät tavoita freelancereita. Tilaajan velvoitteita ei synny, jos tapahtumia ei järjestetä.

- Esiintyjän työ on etupainotteista: sisällöntuotantoa pitkällä tulevaisuudessa realisoituvaan tilaukseen ja ammattitaidon jatkuvaa kehittämistä. Toimeksiannon peruuntuminen vie tulot jo tehdystä työstä. Silloin työttömyysturva ei pysty vastaamaan tilanteeseen.
- Kun teosten esitykset peruuntuvat tai siirtyvät määrittelemättömään aikaan, tekijänoikeuskorvaukset jäävät saamatta. Tekijänoikeustulot leikkaavat työttömyysturvalain vastaisesti myös työttömyysturvaa.
- Työttömyysturvalle pääsyn kriteerejä on lievennetty, mutta ammattilaisfreelancereille ansioturvan piiriin pääseminen on edelleen hyvin hankalaa.
- Musiikkialan ammattilaisfreelancereiden nettomenetykset 1.3.2020–31.5.2021 nousevat noin 178 miljoonaan euroon.

